

Borsodi L. László

CRYPTA FRANCISCANORUM

A TEMPLOMSZOLGA

A templomszolga szerzetesi cellájában hajnalban kel, ágya szélén ülve keresztet vet, és Úrához fohászkodik. Csend van, a hajnal fényei a még és a már között lassan háttérre adnak a formáknak az ablakon túl és bent a szobában. Nem gyújt villanyt, a sötétben elbotorkál a mosdóig, hogy tiszta testtel, frissen mehessen a kápolnába, a lélek hajnali zsolozsmájára.

Csak hárman vannak, az Úrral együtt négyen. Mormolják, mondják, énekelnek, visszhangozzák. Egymásért, a rendtársakért, azért a néhányért imádkoznak, kik még megmaradtak. Hivatásokat kérnek, mert bár a diktatúra betiltotta a szerzetesrendek utánpótlását, és lassan elsorvadnak, elfogynak, mégis kitartóan kérik attól, kinél semmi sem lehetetlen, hogy új társakat küldjön, engedjen, engedélyezzen. Az ébredező fényben a jótevőkért és a gonoszokért, a lelki szegényekért és a szegény bűnösökért is utat keres az ég felé a monoton ima.

A templomszolga zsolozsma után már indul is: leakasztja a szegről nagy kulcsait, hogy reggeli misére nyissa ki az Isten házát. Villanyt gyújt, ablakot nyit, a szenteltvíztartót színültig tölti, hogy áhitattal tisztuljon, ki belép, miseruhát készít elő a liturgiát végző papnak, az oltárra kiteszi a könyvet, a kelyhet, végül az ostyát és a bort, hogy testté és vérré váljék, hogy jöjjön Isten Fia, és vigasztalja a szomorú lelkeket.

Mire a pap megérkezik, és a kántor az orgonához ül, az oltáron, az oltárasztalon a gyertyák szépen égnek, hiszen kanócukat az imént kicsi ollójával lecsípte, a szélüket ujjával végigtapogatta-egyengette, a tegnap oldalt lefolyt viaszt letakarította, hogy lángjukkal úgy emésszék magukat a szent áldozat alatt, ahogyan ő teszi gyermekkorától az élet oltárán.

A templomszolga megigazítja a misézőn a ruhát, énekelve-imádkozva indulnak a sekrestyéből, csenget, könyvet lapoz, „Kyrie eleison, Christe eleison”, „Gloria in excelsis Deo”, lapoz, lectia prima, lectia secunda, Evangelium, lapoz, homilia, lapoz, bort, vizet tölt a kehelybe, a kenyér, a bor, a szándékok, bűnök felajánlása következik, lapoz, „Sanctus, sanctus, sanc-

tus”, letérdel, csenget, újra csenget. Isten szolgája méltóságteljes mozdulattal előbb az ostyát, majd a bort mutatja fel, a templomszolga lapoz, „Pater noster qui es in caelis”, lapoz, „Agnus Dei”. És az Úr itt van, az Úr néma. Csak a templomszolga, csak a pap látja, csak azok, akik hiszve hisznek. Majd a könyörgés jön, az Úrangyala, az áldás. „Ite, missa est!” „Deo gratias.”

Elhallgat az orgona, valaki lekapcsolja a villanyokat, elalszanak a gyertyák. Se pap, se kántor, se hívek. Csak az Úr marad, csak a szentek ragyognak fel pillanatra a színes üvegablakon, majd üres padok, fakó virágok, félhomály.

A templomszolga csuhája suhog valahol, imában, önmehtagadásban megszentelt lelke sóhajt, csontos kezében kulcs csörög, kattog a zár. A föld alatti szentély ajtóját nyitogatja.

Sztrátya István fr. Romuáld

1909. december 17., Jobbágyfalva – 2001. május 13., Csíksomlyó

CSUHÁBAN, PRICCSSES NADRÁGBAN

Milyen volt ott állni a vajdahunyadi kolostor refektóriumában Szent András éjszakáján, a rendtársakkal egymás kezét fogva, szemtől szemben a részeg, revolverekkel fenyegetődő kommunistákkal? Hogy lehetett egyik percről a másikra tudomásul venni, hogy megszüntetik a teológiát, egy óra alatt össze kell csomagolni, és nincs tovább? Mire gondolt akkor éjszaka, teherautón zötykölődve, útban a piski vasútállomásra, ahonnan csak hazafelé vitt az út?

Hogy lehetett kibírni, hogy Vajdahunyadon a könyvtár könyveit a karhatalom emberei zöldséges ládába, zsákokba gyömöszölik, majd a Marosba hordják? Hogy lehetett elviselni, hogy Székelyudvarhelyen a Seraphicumot, Mikházán az újonc-, Medgyesen a jelöltházat bezárják, Kolozsvárt a nyomdát és a rendházat államosítják? Hogy lehetett tehetetlenül végignézni, hogy a kolostorokból kórház lesz, javítóintézet vagy bolondokháza?

Remegett-e a keze, amikor megfogta a munkatáborba szóló behívót? Fájt-e a karja, a háta, a lába a lapátolástól a patakvízben állva Felsőárpáson, a Negoj-hegy tövében? Jólesett-e megszökni nagypénteken a táborból, át a vasúti hídon, hogy találkozzon templomában az Úrral? Mit kérdezett tőle?

Lugos és Foksány után miért kellett Tecuci-on újra földet ásni reggeltől estig, még karácsony napján is? A vajdahunyadi gyárban miért volt

kénytelen hónapokig cipelni a vasat? Pusztakalánban gondolt-e arra, hogy valaha mégis Isten papja lehet, miközben hordta a követ és a nehéz, olajos talpfákat a vasúti töltésre?

És hogy tudott 1957. november 24-én, pappá szentelése napján minden ellenségének megbocsátani?

Mit jelentett a szabadság kényszerlakhelyén, a dési kolostorban? Mit érzett akkor, amikor Vicén először az oltárhoz lépett, és amikor beszédéért rajongtak a hívek? Miután évekig az anyaggal kellett megküzdenie, hogy tudott úgy hatni a fiatalokra, hogy öt tanítványából pap lett? És mit gondolt elsőre, amikor lekipásztorként tért vissza Vajdahunyadra, az egykori dráma színhelyére, ahol aztán évekig a kápolnában lakott, mert a rendházat az állam bitortolta? Miért volt jó missziózni Szatmártól Brassóig és Brassótól Temesvárig? Hogy lehetett egyszerre földet is, lelket is művelni Esztelneken, prédikálni, gyóntatni és templomot tatarozni Kolozsvárt, zarándoklatokat vezetni és kaparni a falat, cipelni a cserepet a kommunizmus bukása után a visszaserzett csíksomlyói kolostorban?

Hol csuhában, hol priccses nadrágban, kucsmával vagy kalappal a fején egy apró emberke közeledik, távolodik. Nem tudni, honnan, nem tudni, hová. Kérdéseimre csendesen mosolyog, nem felel. Talán a Néma Kolostor felé tart. És derűje ott ragyog, merre járt az ég alatt: vízben, fákon, köveken, gyökerekben, és templomaiddban, Uram.

Bartók Barabás P. Albert

1927. augusztus 21., Kézdiszentlélek – 2004. október 24., Székelyudvarhely

SZAKÁCSBARÁT

Hét gyermek a családban, hétszeres szegénység. Csak egy párna jut, csak egy takaró, egy rend ruha, s odahagyva éhezést, nyomort, Déváiig meg sem áll, de a ferences kolostort nem találja, pedig isteni szóra vágyik, tápláló ígére.

Mire megtalálja, a rendház kápolnájában Imets Károly gvardián Iréneusz-szal és Bernárdinnal imádkozik, Firmusz testvér Kertész néniel hagymát, krumplit pucol a konyhában. Hozzájuk szegődik, az imádkozókhoz is, a konyhán dolgozókhöz is: breviáriumot lapoz, mosogat, takarít, a konyhakertben kapál, gyomlál, de mire a konyhában elkészülne az olajos paszuly vagy a mákos tészta, és elmondana egy viccet, a csuháját katonaingre, -ba-

kancsra kell váltania, a humort feketehumorra. Amikor éppen leszerelne, Erdélybe bejönnek a magyarok, s ő újra *román* katona, majd kimennek a románok, s ő honvéd, tizedes (egy estére pedig Karády Katalin dublóre, mert a művésznő lemondta a frontra ígért látogatását), és ismét kimennek a magyarok, és végleg visszatérnek a románok, de ő többé legalább nem katona, sem színész, legalább újra kolostorban lehet, újra csendes imában, munkával, otthon övével Medgyesen, Szatmáron, Mikházán, Máriaradnán, Esztelneken.

Esztelneken rántáskavaró fő- és alszakács, aki csak a madártejbe nem tesz hagymát, *bélgym*iszter, illatok és szaglások, ízek és ízlések mestere, negyvennyolc rendtársa öröme, kik a refektóriumban összegyűlve az ebédlős olvasmány után húslevest és barátpecsenyét vagy kenyérlevest és hagsmás rostélyost esznek, majd a vaspánttal zárt borospince kincsével köszöntetik-ugratják egymást, dicsérik az Urat.

S ha a konyhabejáratnál álló falubeli szegényeknek már odaadta a napi alamizsnát, ha elmosta a húsdarálót, fazekakat, tányérokat, és helyére került kés, fakanál, vágódeszka, beteg testvéreiért imádkozik, kik már várják is, hogy kötszerrel, kenőccsel, jó szóval ápolja, a Nagy Gyógyítóra várva szenvedésüket szenderítse, bánatukat eltakarja.

Mint majd évek múltán az övét a befalazott refektórium, konyha, kriptá – kövek kocka némasága.

Gyenge István fr. Vitus

1915. augusztus 13., Csíkjenőfalva – 2003. szeptember 20., Csíksomlyó

FEKETE-FEHÉR FÉNYKÉPEK

A kolostor cellaajtóját magunkra zárjuk. Előhívás, öblítés, rögzítés, mosás, csepptelenítés, szárítás. Fekete-fehér. Fehér-fekete. Itt jó a kontraszt. Ez kissé elmosódott. Előhívás, öblítés, rögzítés, mosás, csepptelenítés, szárítás. Kuksolunk a sötétszobában. A körvonalakat magyarázza: ahogyan a vegyszeres vízben az alakok láthatóvá válnak – a Mária-szobor, a templom orgonája, tornyai.

Ő hatvan. Én tizenkettő. Fekete-fehér. Fehér-fekete.

* * *

(1. kép) Rákosterebes, 1928. november 25.

Tizennégyen születtünk, de csak heten maradtunk meg. Pontok a fehér papíron. Egyik nagyapám palóc volt (pálóc, mondta), a másik sváb. Én egészen magyar.

(2. kép) Mikháza, 1948. augusztus–szeptember

Huszonégy éves vagyok, novícius. *Hora quinta est, laudetur Iesus Christus!* Nekem kell ébreszteni a testvéreket a reggeli dicséretre, de két reggel is elalszom. Büntetésből egy hétig reggel négykor kelek, és ülök egy órát páter Apollinár cellájában. *Hora quinta est, laudetur Iesus Christus!* Költögetés, reggeli ima, elmélkedés, breviárium, szentmise. Délután ismét breviárium. Már csuhában mondjuk... Mit is? Szélnek ereszt a kommunista párt.

(3. kép) Máriaradna, 1952. január

1951. augusztus 20-ról 21-re virradó éjszaka a karhatalom megrohmozta a rendházainkat, és teherautókkal minket százötvenen a radnai lágerkolostorba gyűjtött, hogy kiéheztessen, és többet Istent ne keressük, ne is emlegessük.

Ezen a képen csak negyvenöten vagyunk. Nem látszik, de én vagyok a kántor.

(4. kép) Dés, 1952–1957

Ez itt a templom. Ez itt a rendház, a rendház bejárata. Becsukódik és kinyílik. Négyágyas szobák, zsúfoltság. Az előadóterem a refektórium, a szobákban, a folyosókon tanulunk. Páter János, páter Pelbárt, páter László, páter Szalvátor, páter Anaklét. A tanáraink. Velük és nélkülük.

(5. kép) Gyulafehérvár, 1957. november 24.

A társaimmal és Áron főpásterrel a püspöki palota kápolnájában papszentelés után. A test még rab, de a lélek már szabad. Sírunk és mosolygunk. Remélünk.

(6. kép) Ojtoz, 1967–1972

Állok a Szent Fábrián- és Szent Sebestyén-templom előtt. Jobb oldalamon Borcsa néni. Egy kissé elmosódott az arca. Már akkor idős, ő a házvezetőnő. Bal oldalamon anyám és apám. Úgy tűnik, büszkék rám.

Itt békén hagy mindenki: az állam, a hívek. Kétszázhusz magyar, száz román. Ma még kevesebb. És merre jár a két német? A templomlépcsőt felvette a moha.

(7. kép) Marosvásárhely, 1972–1977

Civilben, mert csuhát az utcán nem viselhetett. Páter Bodosi Marián, a rendtársam megy át a Rózsák terén, háttérben a ferences barokk torony. És a templom? A templomot, a kolostort ne keresd! Nem az előhívóveg-

szer a hibás. Még 1971-ben lebontották a kommunisták. Csak a torony maradt, és alatta a kriptá. A központból a város peremére szorultak a ferences barátok.

(8. kép) *Marosszentgyörgy, 1977–1984*

Látkép a faluról. A plébániatemplom tornyából készült. Még több a magyar, mint a román, de egyre több a cigány. Nyugatra, az ott a református templom, északnyugatra az unitárius, keletre az ortodox s a görögkatolikus. A Máriaffy-kastély teteje beomolva, ablakai betörve, udvarát felvette a gaz.

A távolban a részletek csak sejthetőek, de nem látszanak. Élesíteni, újra exponálni nem lehet, nincs miért. Csak emlékezni, emlékezni kell.

(9. kép) *Marosvásárhely, 1984–1989*

Munkagépek. Hallom, ahogy dübörögnek. Négyemeletes, tízemeletes tömbházak nőnek ki a földből, házak tűnnek a föld alá. Munkások vonulnak, rigmusra szólásokat kiabálnak kedvetlenül. Épül a szép világ, de hiába fúj a gyár és zúg az induló, hiába szólnak az idegen harangok, nem nyomják el a halálsikolyt. A Gecse utca pincéiből felhallatszik.

(10. kép) *Esztelnek, 1989–2013*

Az ott a templom, a templomon túl a kert. Valamikor ott dolgozott kálákában a fél falu. Nemcsak Isten házába, a szántóföldre, a gyümölcsösbe is jöttek, hívatlanul, de ma Margitka egyedül sűrölja a kolostor-, a templompadlót. Nem jönnek, nem jönnek a *hidegkovácsok*, és nem segítenek! Traktorom a fészker alatt, már nem használok el tíz kiló forrasztódrótot egy évben. Ha kinagyítom, látható: a templomajtóról, a falakról lassan pattog le a festék, s a kilíncs is rozsdásodik, mint én. Nincs erőm művelni már se lelket, se földet.

Ez itt a rendház. Ajtóit bezárja. Évek óta egyedül lakom. Társaim, kikkel együtt imádkoztunk, miséztünk, kaszáltunk-kapáltunk, itt hagytak: ki más kolostorba ment, ki ide, a temetőbe.

A halottak vigyáznak rám.

* * *

Fehér-fekete. Fekete-fehér. Ő nyolcvanhat, én mindjárt negyven. Nem rögzülnek az alakok, a formák. Mindenek mozognak, mosódnak, mindenek mozdulatlanok. Túlexponált fényképek.

FÉNYBEN, CSENDEN

Köszönöm földműves apámat, köszönöm dolgos édesanyámat, köszönöm Gyergyószentmiklóst, köszönöm a teremtett világot. Köszönöm Assisi Szent Ferencet, hogy az ő ösvényein indulhattam, s hogy újra és újra legyőzve bűnös magamat, rendi testvéreimért, népemért élhettem.

Köszönöm a dési titkos teológiát, Székelyudvarhelyen a zsugorodó Seraphicumot, szigorú és igazságos nevelőimet. Köszönöm a deportálási parancsot, Máriaradnán a kényszerlakhelyet és a hívek adományát, kik ott az éhségtől, kétségbeeséstől megmentettek. Köszönöm bölcs előljáróimat, s hogy Désen újra kényszerlakhelyen élhettünk, a lakhelyelhagyási tilalmat köszönöm.

Hála neked, hogy szolgáltnak kiválasztottál, hogy szerzetesed is, papod is lehettem. Köszönöm a Csíki-havasokba rejtett, a Hárompatak völgyébe süllyesztett Kósteleket elbujdosott székelyeivel, csángóival, görögkatolikus románjaival. Köszönöm, hogy fogva tartott Fogaras, hogy maroknyi híveimet vigasztalhattam, ahol már csak ők, már csak te értetted nyelvemet, melyen egykor Csáky István, Bethlen Gábor is beszélt. Hogy aztán szabadulván, következék, következék: magyarul Déva, románul Deva, szászul Dimmrich, hol „Tizenkét kömijes ésszetanakodék”, hogy a magyar s szász szó befalaztassék. Köszönöm, hogy társaimmal falakat bonthattunk, és újraépíthettük, mit az idő s akaratod engedett, hogy megvan még a várrom, és főként áll a templom Csángótelepen. És köszönöm, köszönöm Csík-somlyót, Szászvárost, Kolozsvárt és Brassót, hol minden erdélyi testvérem szolgáljaként szolgálhattam, apjuk, nagyapjuk, dédapjuk lehettem, hogy a rendtartományt általam is megőrizted.

Köszönöm, végül köszönöm, hogy Dévára megtérhettem, hogy ágyam van, meleg szobám, ápolóm, gyógyszerem, vizem, kenyérem, hogy vannak még szavaim, melyekkel megszólíthatlak, és van ablakom, melyen beárad a fény. S hogy egyszer a fényesség csendben te jössz el, köszönöm!

Benedek András P. Domokos

1929. november 29., Gyergyószentmiklós – 2012. december 20., Déva